
szociográfia

BRASNYÓ ISTVÁN

FALUSI ÖREGLEGÉNY A BÁLBAN

A jószág ellátva,
sötétedéskor a vályúba belefagyott a víz.
Az ablakra madarak fagytak
és egész virágcsokor
dáliából és árvalányhajból;
a meleg kemencepadkán
a macska ekkorra egy hosszút szundított.
Most itt áll,
nagy kezét mélyen a zsebébe süllyesztve,
és ha kezdődik a tánc,
vastag szövetű, divatjamúlt
ruhájában
a terem sötétebb zugába húzódik.

KEMÉNY HÚSÚ GYÜMÖLCSÖK

Örvénye a vörösnek és a zöldnek:
kemény húsú gyümölcsök érnek a fán
a fellobogó éles napsütésben.
S amint a szomszéd nagylány
kosárral a karján felkapaszzkodik
a magas fakoronára,
a kisfiú szíve a torkában ver, ahogy utánaéz:
a fehér ruhák és a selymes bőr
fehérje
vakítóbbak a napnál —
és mikor a kétféle fény összezsap,
mintha dér remegne
a friss hajtások vörössel árnyalt levelein.

BÚCSÚZÁS

Az apa éjfél után lámpát gyújt,
hogy a tanyai sáron át
a falusi állomásra kísérje a fiút,
aki a távoli városba indul.
Az út mellett elszórva házak
a sötétben, csak ez az egyetlen
szorongó lámpaláng keresgél,
kutat az úton
biztos fogódzó után.
Ahogy pirkadni kezd,
elfűjják a lámpát, elválnak,
és ki-ki a maga útján megy tovább.
Mire az apa otthon munkához lát,
a fiú az idegen város széles
hajnali utcáján bandukol,
és nem tudja,
mihez kezd majd itt egyedül.

LECSÚSZOTT GAZDA A TANYÁJÁT ÁRULJA

A kis piros traktor
kihúzza az udvarról a két pótkocsit,
rajtuk minden,
fönt ül az asszony meg a két megriadt
kislány;
a kutyát rövid láncra kötötték,
a leendő gazda hátha hasznát veszi.
A galambdúcra most már
a megtett hosszú körök után
leereszkednek a galambok,
a ház ablakai vakon bámulnak a délelőttbe.
Messze innen
jólesik majd visszagondolni
az átheverészt napokra,
vagy felidézni, hogy aratáskor
hová is esett az eresz árnya.

A BIRTOK BÉRELSZÁMOLÓJA A FALUBA MEGY

Ahogy kihúzza a fészerből a taligát
és elébe fogja az apró, esetlen, fekete lovat,
szél söpör végig az udvaron
az istállók felől,
fálnak támasztva a villák,
a szalmaboglya arany színe lecsorog,
amit alomnak készítettek be vasárnapra.
Majd maga mellé veszi a kisgyercket,
és a kátyúkon át elindulnak
a falu felé,
ahol a nagy hordókból
fehér sugárban szökken a sör,
s a poharak mélye
kortyolástól visszhangzik.

PÜSPÖK A FALUBAN

A kocsi lefékez a szűk, poros utcán,
a püspök végigsimít lila dalmatáján,
és fejébe nyomja a magas lila püspöksüveget,
s hosszú pásztorbotjára támaszkodva
fáradt léptekkel indul a templom
bejárata felé a tömegben,
mely tisztelettudón szétnyílik,
utat ad,
miközben ő gyűrűs kezével osztja az áldást.
Mindenki őt figyeli
és senki sem veszi észre,
hogy a bejárat feletti színes ablakrózsa
megtelik vigyorgó gyermekfejekkel.

PARASZTCSALÁD A VÁSÁRRA INDUL

A vékonydongájú tuberkulotikus
férfi, meg a jó húspan levő,
kissé máris testes asszony
a kopaszra nyírt gyerekekkel,
mögöttük a bezárt ajtó,
a felsőprótt udvar pora a söprű
nyomaival —
ahogy beállnak a kocsik sorába,
a férfi szénát vet a földre
a lovak elé,
külső istrángjukat a hámfáról ledobja,
míg az asszony a csatlóról
elzsibbadt lábát nehézkesen nyújtogatja
hátrafelé,
és a gyerek cseresznyéért könyörög.

ORVOS A TANYAI HALDOKLÓNÁL

Az ablakdeszkán az apró üvegekből
nem fogynak el a barna meg a zöldes
színű csöppök
és a piros pirulákat is
tavaszra már kidobják a szemétre.
A kék kockás párnahuzaton
az elkékült arc két ijedt, kitágult
szeme kapkod, valahol kint
egy ajtót csapdos a szél,
egyenletesen, amire mindannyian
összerezzennek.
Holnap a falakat kívülről
átmeszelik, utána felássák a kertet,
eligazítják a birkaakol tetejét.

DE AZ ÉJSZAKÁK

Az ablakban egy kúszónövény
hihetetlenül hosszú hajfonata,
befőttesüvegben
piócák kergetőznek egész nap
a világoson,
leanderág egy másik üvegben,
mellette gyertyatartó,
ha valaki netán meghalna,
s az egész mögött
a nagylány elviselhetetlenül forró
éjszakái.

DÉLUTÁNI VAJAS KENYÉR

A délutáni vajas kenyér,
a vaj úgyszólván a köpülőből,
de az akolban tombol a jószág:
a két gyerek máris
a tarlókon át nyargal,
és durrog a hosszú karikással,
míg a négy lábú árnyak
el nem nyúlnak az égaljig,
s az első csillag fénye
fle nem szippantja a verítéket
meztelen hátukról, hogy
estére csak az izzadság
sója marad.

GYERMEKSEREG A SZÉLBEN

Tarka kendőkbe bugyolálva
végig a kerítés hosszán a koronafa
sövényben,
mint egy fekete varjúraj,
a gyereksereg a késő őszi szélben
hosszú botokkal veri
a ragácsát s kapdossa
a dércsípte barna hüvelyeket,
melyeknek mézében hallgatva ülnek
a sötétlő
kavicsos magvak —
most mindez messzi van,
a délutáni iskola
és a szomszéd falu szigorú
tanítója a megtámasztott falú
árva tanítólakásban.

ESTI ÓRA

Mikor a sötétség
kívülről
befedi az ablakokat,
elhal a zsivaj a házban,
a tarka gyümölcsökkel mintázott
függönyök és terítők
még meglebbenek
utoljára,
mielőtt eloltanák a lámpát
és teljes sötétség borulna
az ágyakra, a szobára,
ahonnan nemsokára csak
a sok egyenletes lélegzet száll
felfelé,
meg a susogás, ahogy a gyerekek
álmukban forgolódnak.

VÁRATLAN CSENDÉLET

Mikor a máshonnan
végrehajtott szekérra felrakták
a szekrényeket, a tükörállványt
meg az asztalt,
a deszkáktól megfosztott
ágyakat, a sántító székeket
s a lócát,
mikor a napfényre kihozták
a virágállványt és lesöpörték
róla a cserepeket,
melyekben felsikoltottak az aszparáguszok,
az árvácskák, a muskátlitövek
és a viola,
mikor a falról leakasztották
a száz éve ugyanazon a vadászjeleneten
tűnődő órát,
mely akkortól fogva mindegyre csak
kongatott,
az asszony a ház mögé megy
sírni a gyerekekkel,
de a gazda dühét nyeli,
s leküzdve addigi gyávaságát,
remegő térdét megfeszíti, míg a
vasvilláért nyúl,
és nem adja Milkát,
a tehenet.

A KÉMÉNY JÓÍZÚ FÜSTJE

A nagy nap, ahogy a láthatáron mereng
és fagyos szél tépi
az üres kukoricást,
sodródik minden: gyommagvak, a távoli
kémény jóízű füstje,

a borzas tarlón a kései virágok
az utolsó méhek döngésével;
de messzire látni,
látni az iskolakerülő kisfiút,
ahogy barna kartontáskáját
a mellére szoritva szétkémlél
és előbújik
a szénaboglya biztonságából,
hogy még sötétedés előtt
hazaérjen.

HIRTELEN HAJNALI HIDEG

A gyerek holmiját kendőbe rakják,
beleteszik a váltás
silány fehérneműjét tarka
gombokkal,
foltos vastag pulóverét
meg a kinőtt hosszúnadrágját
(ha esősre fordulna az idő),
a kendő négy csücskét
összecsomózzák,
nincs benne semmi játék,
még a tömött szivacsabda sem,
és kerékpáron viszik a magányos messzi tanyára,
mintha idegen földre vinnék:
koránkeléstől vöröslik a szeme,
és a hirtelen hajnali hideg
cingár két lábán
felborzolja a pihéket.

VIDÉKI ISKOLA A FŐVÁROSBA VISZI A GYEREKEKET

A két acetilénlámpa vacogó fényénél
hajnalban a gyerekek felkapaszzkodnak
a szűk kis répavagonokba,
de csak sokára indul el
a pőfögő motoros hajtány,
hogy az állomásra szállítsa őket
a tanító házaspár felügyelete alatt.
Áttetsző fülüket látni csak
a virradatban,
meg a kislányok gyapjúharisnyás
lábát a hosszú szárú cipővel,
s majd ha a reggeli vonat
a bakterháznál megáll, hogy felszedje őket,
otthon a szülők
ekkorra már görnyedezve egyelik a répát,
a gyerekek meg háborgó
gyomorral látnak reggelihez
a harmadik osztály fapadjain,
és az este
a fővárosban fog rájuk szakadni.

AZ ÖRDÖGMALOM

A faluban Kisasszony napján
van a búcsú,
amikor a szürke sátorponyvák alatt
olcsó cukorkát mérnek,
és céllövődét állítanak fel a templom előtt.
Az ördögmalom kintornája rekedten
sír az ünneplős délutánban,
az utcán vastag por lebeg,
míg a kerek színes vászonkupola alatt
az apró falovak csüggedten húzzák
körbe-körbe a sok rozoga kiskocsit.
De a kupola mennyezetén a keskeny
deszkapallón meztelen talpak surrognak
a szálkás fán, és maszatos gyerekképek
lesnek lefelé, akik e csillagképekkel
kihímzett egész világot forgatják:
várják az ördögmalmos csengetését
és az ingyen fordulót
a sok üléstől fényesre kopott
vicsorgó lovacsák hátán.

DÉL

Méhek rajzanak az árnyékból
a kútra, a vályúban megposhadt
a víz,
gyöngyszín buborékok ülnek a moszatok
zöld és barna lebenyein
a víz tükre alatt.
Alszik a ház,
a csenevész kukoricás mélyén a tökszár
levelei elernyednek,
csak az istálló hűvös
meg hangos a fecskék csivitelésétől —
az egyetlen tehén
a kerítéshez kötve kérődzik.
Villódzás az ablakokban,
a búzatábla hatalmas hullámokat vet,
és nem nyughat a fiú:
a paprikaágyások közt vékony drótból
töröket hurkol a tűző napon,
s már látja is vergődni bennük
az elejtett pettyes madarat.

VENDÉGEK

Az óra nagy ingáját
megállítják, mire a falon
a képek szeme lecsukódik —
s a legegyszerűbb időtlenségben
kúszik fel
a cseresznyefa törzsén a fekete szőlőinda,

mögölte a kert,
a kútra rácsapódik fedele...
Csak sokára jönnek a vendégek,
akik hiába zörgetnek
a sárgára festett nagykapun
vagy a néma zsalugáterem.

ASSZONYOK ESTE

A tehenek tőgyét lemossák,
a tej fehéren csordogál el a sötétségbe —
a friss alom csiklandós
meg a szeccskázott siló édeskés szaga
a mécs lobogó lángjával
keveredik a levegőben,
majd a zizegő északi szélben,
mely a fákat csupaszra marja,
fázósan húzzák összebb magukon
a vállukra terített nagykendőt.

A KÉT KIS LÓ

A két kis ló,
nyakukba égetve a hadsereg
sorszáma,
a vetemedett kerekű kocsi előtt
míg végigdöcögnek a csapáson,
felettük megváltozik a felhő alakja;
hanem itt lenn a föld
tüzes és könnyörtelen,
szürke a szárazságtól,
akár a fenn ülő paraszt két
fagyszitta szeme,
és a délelőttöt belengi
a kukoricahéjba csavart cigaretta füstje.

MAJÁLIS

Kijöttek a tűzoltók
sötét egyenruhában, ragyogó gombokkal
és derékszíjasan,
s a számukra felgyújtott hulladékhalom
percek alatt eloltották,
amely utóbb mégiscsak kigyulladt
és igazából tüzet fogott —
de most, hogy a zsákban futás
véget ért,
a fák között, rögtönzött szorítóban
a két kisfiú,
kezükre húzott hatalmas bokszkesztyűkben,
füsttől könnyes szemmel
elkeseredetten püföli egymást,
a tanító meg bíraskodik.

ESTÉLI ITATÁS

Lovak elnyújtott ásítózása
a sötétben, majd a fogak
között kicsorgó víz csobogása,
valószínűtlen hangok az ormótlan
testek mélyéből,
farkak suhintó csapdosása,
amíg a paták a letaposott
földre csapódnak,
körben a mind mélyebb éjszaka
magába olvasztja az árnyakat;
a gyerekek összefceni meztelen lábát,
és úgy kapaszkodik a két kötőfékbe,
mint valami elevenbe,
közben tisztán hallja, ahogy a szíve
a fülébe löki a vért.

NÉPTELEN FÖLDEK

Az egészen ismeretlen eredetű
szagok továbbra is
ott lebegnek a levegőben,
az ágyak mintha lélegeznének,
de az asztal felett elült a pára;
az ablak alatt a kertben
még haragosan virít a káposzta
és hamvasan a kései szélről,
a medvetalpnak a virágok alatt
újabb húsos füle kerekedik a már
alig pislákoló napon.
A fiú a nagy itatóvályúban lábat mos,
lemossa egy nyár porát,
melyet csak alapuk halványuló
szárai őrizgetnek tovább
a lefelé hajló levelek alatt —
most bezárják a tanyát,
ezentúl csak az eső verdesése hallatszik
majd a nyitott kéményben
vagy egy sikoltásszerű madárhang
a néptelen földek irányából.

BOLTI ALMA

Nagy tócsákon és a keréknyomokban
a hólé olajtól szívárványos
felszíne a bolt előtt,
s a fal mellett, melyről a sárga
festék lepergett, és foltokban előtűnik
a régi vörös,
felhalmozva az idegen fűszerek szagától
átitatott ládák;
a kétszárnyú ajtó mögött a hirtelen
napsütésben a kékkötényes boltosok

hegyes zacskókba mérik
a címetet és a szegfűszeget, míg fél szemmel
a túloldalra lesnek
a nagyokat nyelő morcos gyerekseregre,
akik a szünetben kifutottak
az iskola kerítése elé.

SZŐKE LÉPEK

A nagy csöndben
dongók rajzanak a fák alá hullott szilván,
majd felszáll a harmat,
az öreg szürkét kicsapják legelni,
és a kaptárak felnyitják szőke
lépeiket
teli mézzel,
mely súlyosan letapasztva árnyékot
húz a hatszögű sejtire,
míg a konyha vakablakában
felragyog egy tányér zöld máza,
s méz csorog végig a szurtos kis forró ujjon,
mely alatt a viasz oly
engedékenyen meglapul,
a gyúrástól gömbölyű lesz
és vakítóan fehér a rágástól
a fognyomok csipkéivel.

VALAMI ISMERŐS FOGÁS

Egyre kisebb és egyre néptelenebb
ház, amelyet nem feszeget
semmiféle tartósság,
a gyerekek felnöttek és egyáltalán
nem ugyanazok, mint a képeken;
hol van már az a kutya,
amelyet a kerítésen keresztül bosszanthattak,
vagy a ló, melyet bámulni tudtak,
mert az apjuk egyszer megcsodálta —
csak az óra sántít még
a falon, mely alatt a székek
apróra zsugorodtak,
meg az asztal fiókján esik még valami
ismerős fogás,
ami csupa titkos dolgokkal volt tele,
és nem volt szabad kihúzni.

A LEGELŐ SZÉLÉN

Poszméh döngése a levegőben,
míg megkerüli a számártövis lila
és szúrós virágait — a félmeztelen
gyerekek odébb, a kávátlán kút
körül álldogálnak,
nyáltól átítatott cigarettavéget

adogatnak körbe, mely már barna
és keserű a dohánylétől;
a sovány arcok elfakulnak
a köhögéstől, majd kifehérednek,
akár a fejős kecskék tőgyére kötött
hófehér vászonzacskó.

LÁMPAGYÚJTÁS

A sok gyerek az asztal körül
már elnehezült pillákkal hajol
az agyagtányérok fölé,
melyeknek mélyén a sárga zománc felpattogott,
mintha hajszál úszna
a piros paprikagyűrűk alatt,
vagy csillag szunnyadna mélyen,
ezer ágat bontva a leves alján,
a tűz piroslik,
mellette a nagytata bajlódik a szakajtófonással.
a falvédő ábrái
összebújnak a felszálló melegben
a pettyezett falon —
de mielőtt aludni mennének.
egy gyerek érkezik a szomszédból:
néhány szál gyufát kér
kölcson a kiürült dobozba
az esti lámpagyújtáshoz.

FELTÉTELES BUSZMEGÁLLÓ

Az apa
a háború előtti fekete esküvőruhájában,
melyre két sorban nyolc
gombot varrtak, s a kabát széles
és hegyes hajtókáján egy-egy gomblyuk van,
de a cérnaszálakat a tűzések helyén
már szürkére szította a nap,
a kislánnyal,
akinek már bimbózik a melle,
és a városi iskolába jár,
a zúzott kővel egyengetett országút
mellett várja az eső ellen
ponyvával letakart teherautót,
melybe négy fapadot állítottak,
s a végtelennek tűnő úton
felszedi az utasokat, majd
amikor a fogaskerekek újra összekapcsolódnak,
rángatózva halad tovább,
és felkavarja a port.

A SZAKSZERVEZETI VEZETŐ
A FALU NÉPÉHEZ SZÓL

A sötét utca, melyre kétoldalt
a színükvesztett levelek peregnek
és a szél lecsapja
a nedves éjszaka füstjét,
a terem mennyezetéről még
lógnak a zsinegek,
melyekre a szüreti bál szőlőfürtjeit
kötötték fel az ősszel,
az ácsolt színpadon egy férfi dohányzik,
és beszél az embereknek, akik szintén
dohányoznak,
az asszonyok kezében
villog a kötőtű, s az este végtelen,
akár az ujjukra tekert fonál,
a lányok elfordítják fejüket, és összekuncognak —
az egyik fapadon egy kisfiú lengeti
a lábát,
majd feje a falhoz koccan, és elalaszik.